

Türkiye’de Irkçılık: Hüseyin Nihal Atsız Örneği

Racism in Turkey: The Case of Huseyin Nihal Atsız

Umut Uzer

Doç. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi

uuzer@itu.edu.tr

ORCID: 0000-0001-5828-9597

Çevirmen: Nur Küçük, nurkucuk09@gmail.com.

Yayımlanma Tarihi: 25.06.2023

Nasıl Atıf Yapılır:

Uzer, Umut. “Türkiye’de Irkçılık: Hüseyin Nihal Atsız Örneği”. trc. Nur Küçük. Eklektik Sosyal Bilimler Dergisi 1, sy.1 (Haziran 2023): 231-250.

Türkiye’de Irkçılık: Hüseyin Nihal Atsız Örneği¹

Doç. Dr. Umut Uzer²

Giriş

Osmanlı İmparatorluğu’nun dağılmasının ardından girilen Türk millî kimliği arayışında, modern Türkiye’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ün devrimiyle birlikte seküler bir Türk millî kimliği doğdu. Birbiriyle yarışan İslam, Osmanlıcılık ve Türkçülük kimlikleri aşılarak ya da o zaman için aşılmış görünerek, yeni cumhuriyetin sınırlarıyla çevrelenmiş barışçıl bir Türk milliyetçiliği ortaya kondu. Türk Tarih Kurumu ile Türk Dil Kurumunun kurulmasından anlaşılacağı üzere, Türklerin kökenleri ve tarihteki yerleri çok büyük önemle yaklaşılacak bir meseleydi. Türkoloji konusundaki akademik yayın ve konferanslar hızla çoğaldı. Bütün vatandaşlar Türk kabul edildi.

Hüseyin Nihal Atsız farklı bir tür milliyetçilik öne sürdü: Sivil değil etnik, barışçıl değil irredantist/kurtarımcı ve ırkçı. Bu durum son derece şaşırtıcıdır çünkü Türkiye’de ırkçılık, milliyetçi düşüncüler arasında bile ender görülür. Irkçılığın ender görülmesinin nedenlerinden biri, cumhuriyetçi hükûmetin sekülerizmine rağmen İslamiyet’in Türk millî kimliğinin önemli bir bileşeni olmasıdır. Mutlaka dindarlık söz konusu olmasa da bir Türk kendi kimliğini tanımladığı zaman, etnik Türklük ile İslamiyet zaten iç içedir; birçok insan için bu ikisi birbirini dışlamaz, tersine, güçlendirir. Önde gelen tarihçilerden Bernard Lewis’in ileri sürdüğü gibi, “Türkler; Araplar ve İranlıların hiç yapmadığı bir şeyi yaparak millî kimliklerini İslam’a gömdüler.”³ Benzer şekilde, bütün Müslümanların mutlaka siyasi, Panislamcı anlamda olmasa da toplumsal bir anlamda birbirinin kardeşi sayılması da ırkçılığı dışarıda bırakıyordu.

1 Bu makale, 2002 yılında Journal of Muslim Minority Affairs’de İngilizce olarak yayımlanmıştır.

2 Doç. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi, uuzer@itu.edu.tr, ORCID No:0000-0001-5828-9597
Çevirmen: Nur Küçük, nurkucuk09@gmail.com.

3 Bernard Lewis, *The Middle East: 2000 Years of History from the Rise of Christianity to the Present Day* (Londra: Weidenfeld, 1995).

Hristiyan Araplar çokken gayrimüslim Türklerin az sayıda oluşu Türklerin İslam kimliğinde görülmesine güç kazandırdı. Hüseyin Nihal Atsız'ın ideolojisinin birçoğuna yabancı gelmesinin nedeni budur: Onun ideolojisinde İslamiyet, Türk millî kimliğinin asli bir bileşeni olarak bulunmaz. Atsız hem halk kitlelerinin hem de seçkinlerin çoğunluğu tarafından reddedildi. *Bozkurtların Ölümü* (1946) ve *Bozkurtlar Diriliyor* (1949) isimli romanlarıyla Türk tarihini ve bozkurt tasvirini popülerize etmekte ise daha başarılı oldu; bu romanlar Türklerin kahramanlıklarıyla dolu olduğundan Türk milletinin gururunu okşadı.

Benzer şekilde, cumhuriyetçi milliyetçilik yirminci yüzyıl boyunca, özellikle yüzyılın son on yılında, bir İslamcı siyasi parti formunda, İslamcılıktan gelen bir tehditle ya da böyle bir tehdit algısıyla karşı karşıya geldi. Türk millî kimliğinin bileşiminde dinin (İslam) ve etnisitenin (Türklük) görece yerlerine dair arayış yirmi birinci yüzyılın başlarında hâlen sürmektedir.

Hüseyin Nihal Atsız (1905-1975) Türk siyasi düşünce tarihindeki en tartışmalı figürlerden biriydi. Fakat yaşamı boyunca Türk milliyetçi çevrelerinde etkin olsa da herhangi bir maddi fayda kazandı ne de iş fırsatları arttı. Türk milliyetçiliğiyle ilişkisi, araştırma görevlisi olduğu İstanbul Üniversitesindeki işini engelledi. Atsız, ayırım gözetmeden, entelektüellerden siyasetçilere kadar, millî meselelere yönelik olumsuz fikirleri olduğunu düşündüğü insanları eleştirdi. İktidardaki Cumhuriyet Halk Partisi yetkililerini açıkça eleştirmesiyle üniversitede kalıp akademik araştırmalarına devam etme olasılığını tamamen ortadan kaldırdı. Sonuç olarak, üniversiteden kovuldu ve geçimini dergiler yayımlayarak ve değişik liselerde edebiyat öğretmenliği yaparak sağladı. Sonunda İstanbul'daki Süleymaniye Kütüphanesine uzman olarak atandı. Anlaşıldığı üzere, fikirleri hayatını zorlaştırmış; tutku duyduğu, hayalini kurduğu bir meslek varsa da o yöndeki tüm kapıları kapamıştı. Ama mutlaka söz edilmesi gereken husus, Atsız'ın hiç pişmanlık duymaması, sonuçları ne kadar ağır olursa olsun fikirlerini ifade etmesidir. 1930'lardan 1970'lere kadar kaleme aldığı makaleler incelendiğinde fikirlerinin hiç değişmediği görülür. Çıkardığı *Atsız Mecmua*'dan *Orhun*'a, ondan *Ötüken*'e kadar, sade yazı üslubuyla aynı Atsız'ı görürüz. İnandığı ve üzerinde direttiği ideal (*mefkûre, ülkü*) uğruna eziyet görmesi, İslamcı Necip Fazıl Kısakürek ve solcu Nazım Hikmet'inki ile kıyaslanabilir. Konunun özü şudur: Cumhuriyetçi Türkiye'de resmî Kemalist ideoloji dışında bir fikrin veya ideolojinin ifade edilmesi kabul edilemez ve dolayısıyla hoş görülemez. 1940'larda Türkçülerin gördüğü eziyet, alınan benzer önlemlerle komünistlere karşı da devam etti. Devlet aygıtı değişik şiddet düzeylerinde hem Turancılığı hem de sosyalizmi vurdu, ama şurası önemlidir ki rejim söz konusu olduğunda ikisi de kabul edilemez cinstendi. Kişisel ideolojik dönü-

şümünde Pantürkizmden komünizme, oradan Kemalizme doğru bir evrim sergileyen Şevket Süreyya Aydemir, devrimin mantığını şöyle özetler: “İnkılap, ona taraftar olmayanların iradelerinin, ona taraftar olanların iradelerine cebir ve zor ile bağlanması demektir.”⁴

Atsız bir düşünür, romancı, şair, akademisyen ve ideologdu.⁵ Türk tarihi üzerine bir dizi özgün düşünceye sahipti. Bunlar arasında Balkanlar’dan Altaylar’a kadar yekpare bir Türk milleti ve kültürü düşüncesi ile resmî 16 Türk devleti teorisinin aksine aslında bir ya da iki Türk devletinin kurulduğu düşüncesi bulunur. Atsız’a göre 16 Türk devletinin kurulduğunu sanmak, tarihi hanedanların merceğinden bakarak algılamanın nitelediği bozuk bir yargıdır. Atsız, iyi bir romancıydı; rahat okunan kitapları eski Türklerin kahramanlıklarıyla doludur; romanlarındaki bozkurt tasviri milliyetçi nesillere esin kaynağı olmuştur. Şiirleri de sade Türkçe kullanımından dolayı başarılıdır. Atsız, kendini romantik olarak görmeyi reddetse de tüm yazılarında romantizm aşikârdır.

Hüseyin Nihal Atsız, ırkçılığı ve Turancılığı açık açık savunan az sayıda Türk düşünürden biridir. Ziya Gökalp ve Yusuf Akçura gibi önceki Türk milliyetçilerinden ayrı bir fenomen olarak görülmelidir. Atsız; ırkçı teorilerin etkilediği, yayılmacı ve kurtarımcı retorikle nitelenen 1930’ların siyasi atmosferinin bir ürünüdür ve ırk, milliyet, din ve savaş ile ilgili görüşlerini değiştirmemiştir. Önceki düşünürlerden din konusundaki düşünceleri bakımından da farklıydı. Dine açık açık karşı çıkmamasına ve dinin önemli toplumsal işlevler gördüğünü yazmasına rağmen, makaleleri dikkatle okunursa din karşıtı eğilimi fark edilir. Atsız’a göre her şey millî olmalıdır: dil, edebiyat, müzik ve yaşam tarzı. Bu bakımdan, cumhuriyete çok büyük inancı yoktu çünkü kanısınca Türkiye’nin kuruluş tarihi Selçuklu Devleti’nin kuruluş tarihi olan 1044’tür. Dolayısıyla siyasi rejim onun için bir mesele değildir, asıl önemli olan devletin millî olup olmamasıdır.

Fikirlerine katılın ya da katılmayın, Hüseyin Nihal Atsız gördüğünden daha fazla dikkati hak eden özgün bir düşünürdü. Maddeciliğin her tür bağlılığın yerini aldığı bir çağda, böyle hususlara hiç aldırmayan bir kimse övgü ve dikkati hak ediyor.

Bu incelemede önce Atsız’ın kısa bir biyografisi verilecek, ardından doğrudan doğru-

4 Şevket Süreyya Aydemir, *İnkılap ve Kadro* (İstanbul: Remzi, 1990).

5 Hikmet Tanyu, “Özleyiş”, *Türkçülerin Kaleminden Atsız* içinde, haz. Refet Körüklü ve Cengiz Yavan (İstanbul: Türk Dünyası Araştırma Vakfı, 2000).

ya yazılarına odaklanılarak milliyetçilik, azınlıklar ve din konularındaki düşünceleri analiz edilecektir.

Yaşam: Sürekli Bir Mücadele

Hüseyin Nihal Atsız 12 Ocak 1905'te İstanbul'da doğdu. Anne ve babası Karadenizliydi. İlk ve ortaokulu İstanbul'da okudu. 1922'de Askerî Tıbbiyeye kabul edildi. Okulda “komünistler”le mücadele etti ve birçok olaya karıştı.⁶ Arap asıllı bir teğmene selam vermediği için okuldan atıldı. Fakat anılarında, üstlerine yönelik isyankâr davranışlarının ve kadınlarla münasebetleri gibi başka bazı etmenlerin de okuldan atılmasında rolü bulunduğunu itiraf eder.⁷

Geçimini sağlamak için Kabataş Lisesinde öğretmenlik yaptı; daha ileriki bir tarihte *Türkiyat* dergisinde saygın tarihçi Profesör Fuat Köprülü'nün dikkatini çeken bir makale yayımladı. Köprülü'nün cesaretlendirmesiyle Edebiyat Fakültesine kaydoldu ve 1930 yılında oradan mezun oldu. Aynı yıl Köprülü'nün yanına asistan olarak girdi. 1931'de ilk dergisi *Atsız Mecmua*'yı çıkarmaya başladı; derginin yayım hayatı 1932'ye dek sürdü. Devlet yetkilileriyle ilk çatışması ise entelektüel bir tartışma üzerine oldu.⁸

Atsız Türk Tarih Tezine Saldırıyor

Birinci Türk Tarih Kongresi 2 Temmuz 1932'de toplandı. Bu kongrede Anadolu'nun Türklüğü “ispatlandı” ve Türklerin beyaz ırka mensup oldukları ileri sürüldü. Orta Asya bütün uygarlığın kaynağıydı ve Anadolu uygarlığı Orta Asya'dan gelen göçmenlerden doğmuştu.⁹

Oturumlardan birinde, Türkiye'deki yönetici seçkinlerden Reşit Galib, Profesör Zeki Velidi Togan'ı eleştirerek onun öğrencilerinden biri olmadığına çok memnun olduğunu

6 Mustafa Özden, “Ölümünün 21. Yıldönümünde Kuşaklara Öncü Olmuş Büyük Önder: H. Nihal Atsız”, *Türk Dünyası Tarih Dergisi* 21, sy. 121 (1997): 46.

7 Hüseyin Nihal Atsız, *Çanakkale'ye Yürüyüş: Türkcülüğe Karşı Haçlı Seferleri* (İstanbul: İrfan, 1997), 232. Atılmasının başka bir versiyonu için bkz.: Sakin Öner, *Nihal Atsız* (İstanbul: Toker, 1988), 10.

8 *Atsız'dan Adile Ayda'ya Mektuplar* (Ankara: yayımcısız, 1988), 12.

9 Nadir Özbek, “Zeki Velidi Togan ve Türk Tarih Tezi”, *Toplumsal Tarih* 8, sy 45 (1977) 21.

nu söyledi. Buna cevaben Atsız, Galib’e bir telgraf yolladı: “Zeki Velidi’nin talebesi olmakla iftihar ederiz.”¹⁰

Aslında Profesör Togan; Afet İnan, Yusuf Akçura, Reşit Galib ve Sadri Maksudi Arsal tarafından yazılan *Türk Tarihinin Ana Hatları* adlı kitabı ve savundukları tezi eleştirmişti. Sadri Maksudi Arsal ile Rusya’daki günlerinden beri anlaşmazlıklar yaşıyordu.¹¹ O günlerde Togan-Arsal çatışması; Togan’ın Rusya’daki Türkler için toprak özerkliğini, Arsal’ın ise millî-kültürel özerkliği desteklemesinden ileri geliyordu.¹²

Togan’ın tezi eleştirmesinin nedeni, yanlış varsayımlar üreterek tarihi değiştirme yoluna gitmesiydi. Türk tarihinin böyle tahriflere ihtiyacı yoktu. Türk tarihinin bölünmez bir bütün olarak analiz edilmesi gerektiğini ileri sürdü.¹³ Bu noktada Atsız, Togan’dan etkilendi, o da Türk tarihinin bütünsel bir karaktere sahip olduğunu düşünüyordu. Kongrede Profesör Köprülü, Togan’ı oldukça gönülsüz bir biçimde destekledi, kendi düşüncelerini de ısrarla ileri sürmedi.¹⁴ Tüm bu meselelerin sonucunda Togan, İstanbul Üniversitesinden istifa etti.¹⁵

Tarih Kongresi’ni izleyen dönemde Atsız’ın başına talihsiz bir olay geldi. Eylül 1932’de Reşit Galib Millî Eğitim Bakanı oldu ve 1933’te Atsız’ı ceza olarak Malatya Ortaokuluna tayin etti. Aynı yıl Edirne’ye gönderildi ve orada *Orhun*’u çıkardı. 1934’ten 1944’e kadar İstanbul’daki Yüce Ülkü ve Boğaziçi Liselerinde edebiyat öğretmenliği yaptı.¹⁶ 1944 yılında Turancılıkla suçlanıp tutuklandı; bu olay devletin rakip ideolojilere olan hoşgörüsüzlüğünü gösterir. Fakat bu konuya girmeden önce, siyasi ortamın arka planı olarak, o yıllarda Türkiye’deki Turancı yayımlardan ve propagandan söz etmemiz gerekir.

10 Atsız, *Çanakkale’ye Yürüyüş: Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri*, 72.

11 Turgut Akpınar, “Sadri Maksudi Arsal”, *Tarih ve Toplum* 27, sy. 162 (1997) 57.

12 Özbek, “Zeki Velidi Togan ve Türk Tarih Tezi”, 21.

13 Özbek, “Zeki Velidi Togan ve Türk Tarih Tezi”, 22-23.

14 Özbek, “Zeki Velidi Togan ve Türk Tarih Tezi”.

15 Jacob Landau, *Pan-Turkism: From Irredentism to Cooperation* (Londra ve Bloomington: Indiana University Press, 1995), 95.

16 Atsız’dan Adile Ayda’ya Mektuplar, 13.

Türkiye’de Turancılık

Pantürkçülük ve Turancılığı aynı anlamdaki terimler olarak kullandığımı söyleyerek başlayayım. Bu yüzden, Panturancılığın Türkler, Macarlar, Moğollar ve Finlerin birliği anlamına geldiğini ileri süren Georgeon ve Landau ile anlaşmıyorum.¹⁷ Böyle bir birlik hiçbir zaman ciddi anlamda tahayyül edilmemiştir. Gökalp’in şiirlerinde görüldüğü üzere, Turancılık tüm Türklerin birliğini içerir:

*Düşmanın ülkesi viran olacak
Türkiye büyüyüp Turan olacak¹⁸*

Veya daha spesifik olarak:

*Vatan ne Türkiye’dir Türklere ne Türkistan
Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: Turan¹⁹*

Bütün milliyetçilikler gibi Türk milliyetçiliği de mensubiyet hiyerarşisini millet lehine değiştirerek dinden ödün verir. Başka bir deyişle, millet her şeyin üstündedir. Din tamamen göz ardı edilmez ama ona toplumsal kaynaşma ve millî dayanışmayı ilerletme ve büyütme gibi işlevsel bir rol biçilir. İslami köktendincilikten Yahudi aşırılıkçılığına kadar milliyetçiliği eleştirenlerin gerekçesi, milletin tapınılan bir put hâline, dolayısıyla da seküler bir sapkınlık hâline gelmesidir.

Turancılık veya Pantürkçülük, Türkçülüğün (Türk milliyetçiliği olarak okuyunuz) dünyadaki bütün Türklerin birliğini hedefleyen “dış politikası” hâline geldi. Türk millî bilincinin geçmişi altı ile yedinci yüzyıllar arasında tarihlenen Orhun yazıtlarına, *Dîvânu Lugâti’t-Türk* sözlüğüne ve Karamanoğlu Mehmet Bey’in devletin resmî dilini Türkçe yapmasına kadar dayandırılabilir.²⁰ Daha sonra on beşinci yüzyılda II. Murad’ın hükümdarlığında Osmanlı hanedanlığı, efsanevi Oğuz Han’a bağlandı; buradan hanedanlığın kendini Türk geçmişiyle özdeşleştirdiğini anlıyoruz.²¹ O hâlde

17 Landau, *Pan-Turkism: From Irredentism to Cooperation*, 1. Ayrıca bkz.: François Georgeon, *Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri, Yusuf Akçura (1876-1935)* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., 1996), 50.

18 Ziya Gökalp, *Kızıl Elma* (İstanbul: Toker, 1995), 108.

19 Ziya Gökalp, *Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak* (İstanbul: Toker, 1988), 63.

20 Ali Engin Oba, *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu* (Ankara: İmge, 1994), 13-15.

21 David Kushner, *The Rise of Turkish Nationalism 1876-1908* (Londra: Cass, 1977), 2.

diyebiliriz ki Türk tarihinin tamamı boyunca örtük Türklük söz konusuydu, ama modern dildeki anlamıyla milliyetçilik on dokuzuncu yüzyılda Türklerin tarihi konulu oryantalist çalışmalarla ve daha sonra Türk akademisyenlerin benzer çalışmalarıyla başlayıp devam etti. İslamcılık ile Osmanlıcılığın itibarını azaltan siyasi şartların yanı sıra Rusya'daki Türklerin İmparatorluk'a göç etmesi de Türk milliyetçiliğinin doğuşunu hızlandırdı.²²

Türk milliyetçi söylemini kullanmasına ve daha önceki yazarlardan etkilenmesine rağmen, Atsız kendine özgü bir düşünürdü ve çeşitli meselelerde onlardan ayrılıyordu. En önemlisi, milletin varlığı ve büyük işler başarması için millî ülkünün güçlü olması gerektiği düşüncesini Gökalp, Akçura ve Ağaoğlu ile paylaşıyor, ama onlardan ırkçılığı bakımından ayrılıyordu. Önceki yazarların hiçbiri açıkça ırkçı değildi. Gökalp'e saygı duymakla birlikte Atsız onu ırkçı olmadığı için eleştiriyordu. Bununla beraber, konunun uzmanı olan biri Gökalp'ten Atsız'a doğrudan bir bağ görecektir. Gökalp'in 1924'te ölümünü ve 1931 yılında da Türk Ocaklarının kapatılmasını izleyen dönemde, Atsız Türkçülüğün önderi hâline geldi.²³

Atsız, Orta Asya'dan Anadolu'ya Türk tarihinin sürekli bir bütün olarak görülmesi gerektiği yolunda Zeki Velidi Togan'ın düşüncesini de paylaşıyordu.²⁴ Atsız'ın tarih görüşlerinden aşağıda bahsedeceğiz.

Yukarıda belirttiğimiz gibi, Atsız 1930'lar ve 1940'ların bir ürünüydü. O yıllarda uluslararası düzeyde demokrasiler itibar yitiriyor, otoritarizm ve Alman versiyonunda sergilenen ırkçılık biçimi zemin kazanıyordu. İçerideyse ırkçı/Turancı eğilimler taşıyan çok sayıda yayın vardı. Atsız'ın dergilerinin dışında Reha Oğuz Türkkan'ın *Ergenekon* ve *Bozkurt*'u, *Geçit*, *Birlik*, *Çağlayan*, Dr. Rıza Nur'un editörlüğündeki *Tanrıdağ*, *Gökbörü* ve *Çınaraltı* gibi dergiler de çıkıyordu.²⁵ Bu yüzden, Atsız'ın etkinlikleri bu dış ve iç gelişmeler altında incelenmelidir.

Cumhuriyet'in ilk yirmi yılında Pantürkçülük pek görülür değildi, ondan daha fazla

ve bkz.: Lewis, *The Middle East: 2000 Years of History from the Rise of Christianity to the Present Day*, 108-109.

22 Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları* (İstanbul: İnkılap, 1994), 4-11.

23 *Atsız'dan Adile Ayda'ya Mektuplar*, 5.

24 Özbek, *Zeki Velidi Togan ve Türk Tarih Tezi*, 25.

25 Özbek, *Zeki Velidi Togan ve Türk Tarih Tezi*, 21.

örtük Turancılık vardı. Türkçüler ile hükûmet arasında ancak 1944 yılında bir çatışma meydana geldi. Bunun sebebi milliyetçilerin kendilerini daha fazla ortaya koymaya başlamaları mıydı yoksa hükûmetin meşru ve hoş görülebilir yalnızca tek bir ideoloji olduğunu göstermeyi istemesi miydi, belirlemek zordur.

1944 Irkçılık-Turancılık Olayı

Nihal Atsız'ın devlet aygıtındaki “komünistler”e açıkça meydan okuması milliyetçi figürlerin bastırılması sonucunu doğurdu. İşin aslı, Turancılar, İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanya'daki Nazi rejimiyle temaslarda bulunmakla suçlandılar.²⁶ Atsız, biri 1 Mart 1944'te diğeri 1 Nisan 1944'te olmak üzere, *Orhun* dergisinde Başbakan Şükrü Saracoğlu'na iki açık mektup yayımladı. Mektuplarda, eğitim kurumlarında yer alan ve kişisel olarak tanıdığı Pertev Naili Boratav ve Sabahattin Ali gibi komünistleri eleştiriyordu. En önemlisi de Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel'i bu kişilere sempati göstermekle suçlaması ve istifa etmesini istemesiydi. Sabahattin Ali, kendisine hakaret ettiği suçlamasıyla Atsız'ı dava etti. 3 Mayıs (milliyetçiler her yıl bu günü Türkçülük Günü olarak kutlar) 1944'de üniversite öğrencileri mahkemenin önünde Atsız lehine gösteri yaptılar. Daha sonra dava milliyetçilere saldırıya dönüştü; Zeki Velidi, Reha Oğuz Türkkan, Fethi Tevetoğlu, Hikmet Tanyu ve Alpaslan Türkeş (ileride Milliyetçi Hareket Partisi'nin kuracak ve lideri olacaktır) hükûmeti devirmek için darbe planlamakla suçlanarak tutuklandılar. Ünlü Sansaryan Han'da işkence gördüler. 19 Mayıs 1944'te Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Gençlik Günü'nde verdiği nutukta, Türkiye'nin komşularıyla ilişkilerini tehlikeye atacak ve Almanya'nın çıkarına olacak Turancılığı kınadı.²⁷ 29 Mart 1945'te Togan on yıla kadar, Atsız altı yıla kadar hapis cezası aldı. 31 Mart 1947'de Askerî Temyiz Mahkemesi kararı bozdu ve bir buçuk yıldır hapiste olan bütün sanıklar beraat etti.²⁸ Mahkeme tutanaklarına göre, savcı Atsız'ı Rum kökenli olmakla suçladı, Atsız bu suçlamayı reddetti.²⁹ Daha sonraları birçok kişi tarafından, mahkemenin bu kararının Almanları bozguna uğratan Ruslara verilmiş siyasi bir rüşvet olduğu ileri sürüldü.³⁰

26 Jacob Landau, *Jews, Arabs, Turks. Selected Essays* (Kudüs: Magnes Press, 1993), 180.

27 *İrkçılık-Turancılık* (Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1944), 6-8.

28 Mustafa Özden, “Atsız ve 1944 Irkçılık-Turancılık Olayı”, *Türk Dünyası Tarih Dergisi* 21, sy. 122 (1977): 22-23.

29 Uğur Mumcu, *40'ların Cadı Kazanı* (Ankara: Tekin, 1992), 82.

30 Özden, “Atsız ve 1944 Irkçılık-Turancılık Olayı”, 47.

Çeşitli siyasetçi ve gazeteciler Atsız ve suçlanan diğerlerine karşı tavır aldılar çünkü onlara göre Turancılık yurt dışında maceracılıktı ve ırkçılık da ülkeyi içeriden bölecek bir ideolojydi. Şükrü Saracoğlu, Falih Rıfkı Atay, Hüseyin Cahid Yalçın da dahil olmak üzere içlerinden birçoğu kendilerinin de Türkçü olduğunu, ama ırkçılığa karşı olduklarını söyledi. Muhafazakâr romancı Peyami Safa bile Atsız'a katılmadı. Dahası, Kemalizm tek meşru ideoloji olarak savunuldu, aşırı sol ve aşırı sağ ise tehlikeli ideolojiler olarak görüldü.³¹ Gerçekten de komünistlik suçlamasıyla Pertev Naili Boratav, Behice Boran ve Niyazi Berkes'in 1947'de Dil ve Tarih-Coğrafya fakültesinden kovulmaları³² rejimin hem sola hem de sağa olan hoşgörüsüzlüğünü gösteriyordu. Dolayısıyla 1944 *Irkçılık/Turancılık Davası* ve solcu profesörlerle ilgili 1947 kararı aynı devlet politikası çerçevesinde görülmelidir. Ama her şeye karşın, sağa saldırı sola saldırıdan çok daha sertti.

Atsız 1947 ile 1949 yılları arasında işsizdi. 1949'da Süleymaniye Kütüphanesi'nde uzman olarak çalışmaya başladı. 1969'da istifa etti. *Ötüken*'deki makalelerinde bazı milletvekillerini Kürtçülükle suçlayınca, kendisine karşı yine bir dava açıldı. 1973'te söz konusu insanlara hakaretten dolayı tutuklandı. Fakat daha sonra Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından affedildi.³³ 1975 yılında öldü.

1940'larda yaşanan olaylar, resmî ideolojinin parametrelerinden herhangi bir sapmanın Türkiye'de hoş görülmediğini gösterdi. Atsız, fikirlerini yayımladığı için bütün yaşamı boyunca cefa çekti. Bu noktada kendisi Nazım Hikmet, Necip Fazıl Kısakürek ve Sabahattin Ali ile karşılaştırılabilir. Fakat o, bu isimler kadar ünlü olmadı. Gerçekten de Berkes anılarında Atsız'ın bu kadar çabuk unutulmasından duyduğu şaşkınlığı ifade eder.³⁴ Hüseyin Nihal Atsız bir ideoloji adamı olarak yaşadı, ihtilafli düşüncelerini açıklamaktan korkmadı. Ülkenin sekülerleşmesine rağmen yine de İslami olan bir ortamda onun ırkçılığı kitlelere cazip gelmedi. Öte yandan Turancılık ise devlet bürokrasisi tarafından Sovyetleri kışkırtacak tehlikeli bir düşünce olarak görülüyordu. Böylelikle Atsız'ın fikirleri gerek halk kitleleri gerekse siyasetçiler arasında az bir destek buldu. Milliyetçiliğin kabul edilebilir formu Türkiye sınırları içinde Türk milliyetçiliği idi. Siyasi düzlemde Atsız'ın fikirlerini bir ölçüde ifade eden kesim Türkiye'nin Milliyetçi Hareket Partisi idi. Parti oy çokluğu elde edemediyse de Türk

31 *Irkçılık-Turancılık*, 36-38.

32 Mumcu, *40'ların Cadı Kazanı*, 99.

33 *Atsız'dan Adile Ayda'ya Mektuplar*, 15.

34 Niyazi Berkes, *Unutulan Yıllar* (İstanbul: İletişim, 1997), 172.

siyasi yapısında dikkate alınması gereken bir kuvvetti.

Yüzyılın sonlarında Pantürkçülük saldırgan duruşunu büyük ölçüde yitirmişti. Onun yerine Türk dünyasında kültürel ve ekonomik iş birliği kavramı doğdu ve popülerlik kazandı. O hâlde denebilir ki, solcu partiler bile Türk Cumhuriyetleri ile ilişkileri geliştirmeyi desteklerken Atsız, ideolojik/siyasi düzlemde haklı çıkmıştır.

Atsız'ın Dünya Görüşü

İncelememizin bu kısmında, Atsız'ın eserlerini doğrudan doğruya analiz edecek ve onun dünya görüşüne dair net bir resim çizmek amacıyla kendisinden alıntılar yapacağız. Fikirlerini kendi yayımladığı dergilerde ve başka yayınlarda ifade ederken samimiydi. Yazmaya ilk başladığı 1930'lardan ölümüne (1975) kadarki düşünce çizgisinde bariz bir süreklilik görürüz. Kırk yıl boyunca görüşlerinde hiçbir değişikliğin, hiçbir sapmanın olmayışı yaşamı boyunca benimsediği inançlara olan bağlılığının kuvvetini gösterir.

Türk Tarihi Üzerine

Hüseyin Nihal Atsız, toplumsal bilimlerde nesnel olmanın olanaksızlığına inanır. Nesnel olmaya çalışmak kişinin millî çıkarlarına ihanet etmesini gerektirir. Bu yüzden, tüm tarih tezleri millî prizmadan geçirilerek filtrelenmelidir.³⁵ Başka bir ifadeyle, millî bir tarihyazımını savunur.

Fakat Türk tarihyazımına yanlış varsayımlar damga vurmuştur. Atsız'ın en önemli tezi, Türk tarihinin tek kimlik olarak ve kesintisiz tek bir süreç olarak görülmesi gerektiğidir -bu tez Togan'ın fikirlerine benzer-. Türk tarihçilerinin sorunu, bir devlette hanedanın değişmesini başka bir devletin kurulması olarak görmeleridir; oysa doğrusu tarihte Türkler tarafından kurulmuş sadece birkaç devlet bulunur. Hanedanların değişmesi yalnızca rejimde bir değişme anlamına gelir yoksa farklı bir devletin oluşması anlamına değil.³⁶ Türkiye 1044 yılında Gazneliler karşısında zafer kazanan Selçuklu Devleti'nin yaratılmasıyla kurulmuştur. Sonra İlhanlılar ve onlardan sonra da Osmanlılar gelmiştir. Osmanlı Devleti diye bir şey yoktur, Osmanlı Hanedanlığı

35 Hüseyin Nihal Atsız, *Türk Tarihinde Meseleler* (İstanbul: İrfan, 1997), 5.

36 Atsız, *Türk Tarihinde Meseleler*, 7-8

vardır.³⁷

Böylece Türkiye Cumhuriyeti o hanedanlıkların devamıdır; farklı bir siyasi rejime sahip aynı devlettir. Atsız, açıkça söylemese de cumhuriyetçi Türkiye'ye çok büyük inancı yoktur. Ona göre rejim tipi değil ama Türk devleti her şeyin üstündedir. Atsız'ın büyük bir Türkçü olarak nitelediği Dr. Rıza Nur, Türk devletinin Selçuklularla başladığını ileri süren ilk kişidir.³⁸

Atsız, Türk tarihinin sınıflandırılması, tarihsel kişiliklerin adlarının imlası gibi meseleleri çözmek, ayrıca Timur ve Cengiz gibi bazı savaşçıların kahraman mı yoksa Türklerin düşmanı mı olduklarına karar vermek için bir Türk Tarih Kongresi toplanmasını istedi.³⁹ Bu konuda onun görüşü ikisinin de Türkleri bir bayrak altında birleştirmeye çalışmış kahramanlar olduklarıdır. Bu bakımdan on beşinci yüzyılda Osmanlılar ile Timur arasındaki Ankara Muharebesi milliyetçi tarihyazımına göre kardeş katli savaşı olarak görülmelidir.⁴⁰

Eski Türk tarihine geri gidersek, Mete'nin hükümdarlığı altındaki Hunlar İ.Ö. 220 yılı civarında Türkleri tek bir devlet altında birleştirdiler. Mete, Türk milletini yarattı.⁴¹ Aparlar ve Göktürkler gibi diğer hanedanlar aynı devletin devamıydılar. Dolayısıyla Türklerin doğu kolunun da bir devleti olduğu söylenebilir; böylelikle Atsız, Türklerin bir ya da iki devlet kurduğu teorisini "ispatlar".

Hüseyin Nihal Atsız, otuz üç yıl boyunca ülkeyi başarıyla yönettiği için övdüğü II. Abdülhamit de dahil bütün Osmanlı sultanlarına saygı duyardı. Ona göre, II. Abdülhamit'in meclisi feshetmesi olumlu bir karardı çünkü anayasal bir sistemde azınlıklar ülkenin siyasi kaderi üzerinde büyük bir söz hakkına sahip olurlardı ki bu Atsız için kabul edilemez bir şeydi. İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni on yılda imparatorluğu dağıttığı ve Masonların -dolayısıyla Yahudilerin ve Avrupa emperyalizminin- etkisi altına girdiği için kınadı.⁴² 1942'de *Tanrıdağ* için yazdığı bir makalede, vatansever

37 Atsız, *Türk Tarihinde Meseleler*, 11, 31, 33.

38 Atsız, *Türk Tarihinde Meseleler*, 22.

39 Atsız, *Türk Tarihinde Meseleler*, 16-19, 24.

40 Atsız, *Türk Tarihinde Meseleler*, 35.

41 Hüseyin Nihal Atsız, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (İstanbul: İrfan, 1992), 17.

42 Atsız, *Türk Tarihinde Meseleler*, 82-83, 85.

oldukları ve -birkaçı hariç- yetkin oldukları için bütün sultanları savundu. Son sultan Vahdettin'in hain olduğunu kabul etmedi ve Mustafa Kemal'i Anadolu'ya millî meseleleri çözmesi için gönderdiğine inandı.⁴³ Makalenin sonunda, geçmişin değerlerine saygının milliyetçilik ve ahlâkın baş şartı olduğunu söyler. “Ne kadar inkılapçı olsak, yine geçmişe bağlıyız.”⁴⁴

Atsız; her milletin tarihî düşmanları olduğunu, dolayısıyla bireylerin milletlerine yönelik millî sevgiyle ve geleneksel düşmanlara karşı millî nefretle eğitilmesi gerektiğini savundu. “Hayat savaştır”, kavgadan korkanlar yaşamasın.⁴⁵ 1974'te Sadri Maksudi'nin kızı Adile Ayda'ya yazdığı bir mektupta da büyük zayıf verilecek bir savaşın Türk milletinin özünde taşıdığı erdemleri canlandıracağı ve Türk toplumdaki mevcut ahlâksızlıklara son vereceği görüşünü ifade etti.⁴⁶ “Biz artık insaniyet ve barış değil, milliyetçilik ve savaş istiyoruz. İnsaniyetperverlik köpekliktir. İnsaniyet milliyetçilikle asla uyuşmaz.”⁴⁷

Toparlamak gerekirse, Atsız, Türk tarihi ve ilgili konular üzerine bazı özgün fikirlere sahipti. “Türkçülük bir dünya görüşüne malik olmalı” ve bu görüş giyim kuşamdan aile yaşamına kadar her şeyi kapsamalıdır. Atsız bütünsel bir Türk dünya görüşü aktardı.⁴⁸

Irkçılık ve Turancılık Üzerine

Atsız'ın fikrinde, “Tanrı Türkleri savaş için yarattı” diyen Kaşgarlı Mahmud'un *Dîvânu Lugâti't-Türk*'ünün yazılmasında ve Ali Şir Nevaî'nin Türk dilinin Farsçadan çok daha üstün olduğu yolundaki iddiasında Türkçülük aşikârdı. Modern Türkçülük üçü de ırkçı olmayan Ali Suavi, Süleyman Paşa ve Ziya Gökalp ve ılımlı bir ırkçı olan Dr. Rıza Nur ile başladı.⁴⁹ Atsız'a göre kimin ırkçı olduğuna dair sınıflandırma onun gö-

43 Atsız, *Türk Tarihinde Meseleler* içinde ‘Osmanlı Padişahları’.

44 Atsız, *Türk Tarihinde Meseleler*, 112.

45 Atsız, *Türk Tarihinde Meseleler*, 89, 121.

46 Atsız'dan Adile Ayda'ya Mektuplar, 60.

47 Atsız, *Çanakkale'ye Yürüyüş: Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri*, 21.

48 Atsız, *Türk Tarihinde Meseleler*, 29.

49 Hüseyin Nihal Atsız, *İçimizdeki Şeytan* (İstanbul: İrfan, 1992), 60-62.

rüşlerinin anlaşılması bakımından önemlidir. Türkçülüğün iki bileşeni vardır: Irkçılık ve Turancılık. Irkçılık bir milletin sağlığının korunmasını gerektirir çünkü daha aşağı ırklarla karışma aşağı ırk lehine sonuçlanır. Her ırk başka ırklarla karışmıştır ama bir süre sonra kan kendini saflaştırır. Fakat eğer başka ırklarla karışma devam ederse o kadar yozlaşır ki iyileşme umudu kalmaz. Yanı sıra, ırkçılık bir tarih bilincidir. Tarih, Türk devletinin Türk olmayanlar tarafından ihanete uğradığını gösterir. Türkçülüğün ikinci bileşeni tüm Türklerin birleşmesini içeren Turancılıktır. Moğolları, Finleri veya Macarları içermez. Toparlarsak, Türkçülük tüm Türklerin birleşmesini ve Türkleri, yabancı ırkların etkilerinden korumayı hedefler.⁵⁰

Atsız, Birinci Dünya Savaşı sırasındaki Gelibolu zaferinden bahsederken savaşı kazananın Kürtler ile diğer karma toplumların oluşturduğu Türk milleti değil ama Türk ırkı olduğunu öne sürmüştür. Yahudilerin ya da Çingenelerin vatandaş olmasını istemez. Ona göre, Çingeneleri Türkleştirerek Türk kanının saflığını bozmak bir suçtur. “Türk ırkının temeli dil değil, ırk ve kan olmalıdır.” “Sayımızın az olup olmamasının önemi yoktur. Az ve temiz olmak daha iyidir.”⁵¹ Bu mikroptan kurtulmanın en iyi yolu katliamdır. “Türk topraklarında yaşamak hakkı yalnız Türk’ün olmalıdır.”⁵²

Atsız ırkçılığa sempatisi olsa da Alman yanlısı olduğunu reddeder. Demokrasi, faşizm ve komünizm gibi bütün ideolojileri yabancı olarak görür. İslam bile kökeni bakımından Türk değildir. Türkçülük biricik yerli ve millî düşüncedir. Atsız’ın ırkçılığı bütün milletlere karşıdır: “Ben faşist değilim. Sadece Türkçüyüm... Onun için de hiçbir yabancı milleti sevmiyorum... Ne faşistim ne demokratım.” Türk hükümetinin de ırkçı olduğunu iddia eder. Askerî liseye veya Harp Okuluna kabul edilmek için “Türk ırkından olmak” özel şartı vardır. Atsız’ın tek istediği bu şartları öğretmenler, doktorlar ve mimarlardan mühendisler kadar, Türk toplumsal ve ideolojik yaşamında rol alan bütün insanlara genişletmektir.⁵³ Bunların yanı sıra Atsız, hasımlarını gerçek Türk olmamakla suçlamasıyla bilinir: Kendisi gibi milliyetçi olan Reha Oğuz Türkkkan’ı Ermeni olmakla, Sabahattin Ali’yi Rum olmakla ve örneğin Hasan Âli gibi Cumhuriyet Halk Partisi’nin önderlerinden birçoğunu gerçek Türk olmamakla suçlamıştır.⁵⁴

50 Hüseyin Nihal Atsız, *Türk Ülküsü* (İstanbul: İrfan, 1992), 95-96, 99.

51 Atsız, *Çanakkale’ye Yürüyüş: Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri*, 8-11.

52 Atsız, *Çanakkale’ye Yürüyüş: Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri*, 21.

53 Atsız, *İçimizdeki Şeytan*, 63-68; Atsız, *Türk Ülküsü*, 36.

54 Atsız, *Çanakkale’ye Yürüyüş: Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri*, 298.

Sadece tek bir noktada, Türk milletini Türk kökenlilerin ve başka ırksal mensubiyetleri kalmayacak kadar Türkleşmiş olanların milleti olarak tanımlarken ırkçılıktan uzaklaşıyor gibi görünür.⁵⁵ Ama yine de Atsız'ın standartlarıyla bakılırsa bir bireyin Türk olarak sınıflandırılması çok zordur. Türkümsü olanları imparatorluğun felaketine sebep olmakla suçlar. Abdullah Cevdet, milliyeti ve dini yok etmeye çalışmıştır çünkü bir Kürt milliyetçisidir ve Rıza Tevfik devlete ihanet etmiştir çünkü yarı Arnavut yarı Çerkes'tir. Atsız'ın iddiasına göre, Türk olmak için Türk ırkından olmaktan başka seçenek yoktur.⁵⁶ Ayrıca Namık Kemal ve Ziya Gökalp'in Türklüklerini ispatlamaya da çalışmıştır.

Diğer yandan Turancılık, Türk milletini şahlandırır ve sorunları çözer ancak gerçekten Türk olmayanlar Turancılığa karşı çıkar.⁵⁷ Savaş, millî çıkarlarla ilgili sorunlar için tek çözümdür. Savaşa hazır olmak için iki araç zorunludur: Teknik güç ve ondan daha önemlisi manevi güç (*ülkü*). Ülkü, milletin üstünlüğüne inanmayı ve büyüme arzusunu içerir. Dini de kapsayan millî düşünce "Kızılelma" diye adlandırılan bir hedefe ulaşmayı ifade eder. Millî fikirler milletlerin fiziksel varlıklarını sürdürmelerine olanak sağlar. İdealin anlamı Turancılığın anladığı anlamda "birleşme ve büyüme"dir. O halde, ülküler yayılmacı ve saldırgan; savunmacı olamazlar. Ekonomik büyüme ve endüstrileşme ülkü olamazlar. Ülkünün gözleri uzak geçmişe dikilidir ve bir milletin gücünü canlandırmaya çalışan bir din gibidir.⁵⁸ Ne var ki Atsız, Türklerin nasıl birleşeceği konusunun ayrıntısına girmez. Türklerin birleşeceğini ileri sürmekle yetinir. Türkçülüğün nihai hedefi budur.

Atsız'ın Militarizmi

Atsız'a göre askerlik çarpışma bilimidir. Yaşamak için kavga gerekir, o halde savaş sanatı sayesinde yaşamaya hak kazanılır, demek ki tek gerçek bilim askerliktir. Türkçülük disiplinli bir millet yaratma taraftarıdır; onda despotizm ve aşırı özgürlükçülüğe yer yoktur. Türkiye'nin geleneksel ve çağdaş düşmanları Ruslar, komünizm, Masonluk ve Siyonizmdir. Bu düşmanlarla çarpışmak için Türkçüler askerî okullara

55 Atsız, *Türk Ülküsü*, 51-52.

56 Hüseyin Nihal Atsız, *Makaleler III* (İstanbul: İrfan, 1992), 141-143.

57 Atsız, *Makaleler III*, 13.

58 Atsız, *Türk Ülküsü*, 7-8, 12, 19, 21, 25-26, 29.

ve geleceğin bürokratlarını yetiştiren Mülkiyeye girmelidir.⁵⁹

Atsız'ın ortaöğretimde reform önerisinde okullara pratiğin yanı sıra teorik askerî eğitimin de getirilmesi yer alır. Güreş gibi millî sporlar okullarda öğretilmelidir.⁶⁰ Atsız'ın sloganlarından biri “Bütün Türkler bir ordu”dur.⁶¹ Millî tarımı da kapsayan millî ekonominin orduyu beslemek için şart olduğuna inanır.⁶²

Ahlâki Değerler Üzerine

Atsız'ın din üzerine görüşlerini birazdan analiz edeceğiz fakat onun seküler dünya görüşü yüksek derecede dünyevi ahlâkçılık içeriyordu. Ona göre yaşamın her alanının -ahlâk, edebiyat, müzik, beslenme biçimi, hukuk, aile, gelenek ve giyim kuşamillî olması gerektiğinden yukarıda bahsetmiştik. Aile değerlerinin korunması kadınların en büyük ödeviydi -kadınlar erkeklerle eşit olmakla birlikte iyi anne ve eş olma ödevleri vardı.⁶³ Atsız, millî ülküler olarak manevi değerlerin önemini vurgulayarak bunların fabrikalar inşa etmek gibi maddi gelişmelerden veya bilim ve teknolojiye ilerlemelerden daha yüksek değere sahip olması gerektiğini vurguladı. Basın yayın ile bar, meyhane, futbol sahası, plaj ve sinema gibi eğlence merkezlerinin hepsi milletin ahlâki değerlerine zarar verirdi. Bu ahlâk eksikliğinin nedeni Türkümsüler ve dönmelerdi.⁶⁴ Böylece Atsız Türkleştirmeyi desteklerken Batılılaşmanın aşırı formunu da eleştirdi.⁶⁵

Atsız için manevi değerlerin maddi değerlere göre üstünlüğü vardı. Gençleri laçkalaştıran bar ve parti gibi şeylerde kendini gösteren Batılı yaşam tarzından hoşlanmıyordu. Okullarda öğrencileri gelecek çarpışmalara hazırlayan güçlü askerî disiplini savundu. Başka bir deyişle, onunki maddeciliğin seküler bir eleştirisiydi.

59 Atsız, *Türk Ülküsü*, 103-104, 106-107.

60 Atsız, *Makaleler III*, 189-190.

61 Atsız, *Makaleler III*, 253.

62 Atsız, *Makaleler III*, 261.

63 Atsız, *Türk Ülküsü*, 83-105.

64 Atsız, *Makaleler III*, 31-157.

65 Özden, ‘Atsız ve 1944’, 47.

Din ve İdeoloji Üzerine

Atsız'ın fikirleriyle ilgili bahsettiklerimizden anlaşılması olmalıdır ki İslam onun düşüncesinde büyük bir rol oynamaz. Çoğu milliyetçi gibi onun için de din, millete göre ikincildir. Tam ifadesiyle, “milliyetçilik... dinden üstündür”⁶⁶. “[Yeni] Kâben; Çanakkale, Sakarya ve Dumlupınar değil midir?”⁶⁷ Bununla beraber Atsız, bir dayanışma kuvveti olarak dinin toplumsal işlevini inkâr etmez. Türk dünyasının İslam’a dayandığını ve Türk birliği kurulduğu zaman, şaman ve Hristiyan Türkler gibi gayrimüslim Türklerin Müslüman olacağını ileri sürer. Fakat din halkı bölen bir şey olmamalı, toplumsal bir kurum hâline gelmelidir. Din ruhun ihtiyacıdır ama cumhuriyet Türkiyesinin dine yönelik yanlış tutumunun neticesinde Ticaniler ve Nur hareketi gibi birtakım köktendinci gruplar ortaya çıkmıştır. Nur hareketi adındaki İslam cemaatinin kurucusu Said-i Nursi asıl güdüsü Kürt milliyetçiliği olan cahil bir Kürt’tü. Atsız onun başlattığı hareketi (Nurculuk) komünizmle aynı zeminde gördü; ikisi de ülkedeki millî ülkü eksikliğinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştı. İmamların üniversite mezunu olmaları gerektiğini savundu. Ayrıca savunucularının hayalî ülkülerle zehirlendiği Panislamizme dönük girişimleri ve dilencilerin felsefesi olarak betimlediği tasavvufu da şiddetle kınadı.⁶⁸

Komünizmi Rusya yanlısı olarak ve aleni ihanet olarak betimledi. *Moskofçuluğu*, *Kürtçülüğü* ve *siyasi ümmetçileri* Türkçülüğün düşmanları saydı ve bunlarla olanca güçle savaşılmaması gerektiğini düşündü. Bazı milletvekillerini Kürtçü olmakla suçladı.⁶⁹ Sağcı milliyetçi ve ahlâk bakımından muhafazakâr olarak betimledi. Sağcı partilerin millî meselelere karşı duyarlı olmaları ve disiplinli bir topluma teşvik etmeleri gerektiğini ileri sürdü. Solcu partiler enteryasyonalist olduklarından, onların böyle bir sorumluluğu yoktu. Sağcı bir parti toplumsal adaleti de destekleyebilirdi. Fakat asıl önemli olan milliyetçi olmasıydı ki bunun sağcı olmakla doğrudan doğruya ilgisi vardı. Başka bir deyişle, bir parti ne kadar milliyetçiye, o kadar sağcıydı. İslamcılar ve komünistler solcuydu, çünkü enternasyonalisttiler. Komünizm yanlış bir ideolojidi, çünkü insanların sadece midesi değil, inançları da vardı. Atsız, 1970’lerdeki hiçbir siyasi partiyi Türkçü olarak görmüyordu; Türkçü bir partinin gelecekte kurula-

66 Mustafa Özden, “Ölümünün 21. Yılında Büyük Türkçü Nihal Atsız”, *Türk Dünyası Tarih Dergisi* 21, sy. 123 (1997): 9.

67 Atsız, *Çanakkale’ye Yürüyüş: Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri*, 6.

68 Atsız, *Türk Ülküsü*, 101, 115 ve Atsız, *Makaleler III*, 214, 451-452, 455, 469, 504.

69 Hüseyin Nihal Atsız, *Makaleler II* (İstanbul: İrfan, 1992), 379.

bileceğini ama millî bir hükûmetin yaratılması için bunun şart olmadığını düşünüyordu.⁷⁰ Fakat dört yıl önce Türkeş'e oy verdiğini itiraf ediyordu. Aynı zamanda Adalet Partisi'ni de komünizm karşıtı olduğu için destekliyordu.⁷¹

Bülent Ecevit, Cumhuriyet Halk Partisi'nin lideri olduğunda Atsız onu eleştirerek sosyalistlikle ve milliyetçilik karşıtlığıyla suçladı. Ecevit, işçilerin genel grev hakkına destek verdiği zaman Atsız küplere bindi çünkü bunu Türkiye'nin mahvı olarak görüyordu.⁷² Gerçekten de millî olarak algılanmayan bütün ideolojileri kınayarak bunları Türk milletinin çıkarlarına zarar veren ideolojiler olarak betimledi. Kısacası Atsız'ın dünya görüşü baştan sona Türkçülük tonundaydı.

Sonuç

Atsız'ın fikirlerine çeşitli boyutlardan bakılırsa onun saldırgan, milliyetçi, militarist ve ırkçı görüşlerini saptamak kolaydır. Kaba kuvvete ve kurtarımcılığa inanıyordu. Ülkede ekonomik gelişimi hedefleyen ve Enver Paşa Sendromunun bir sonucu olarak dış Türklerle herhangi bir ilişkiyi macera olarak algılayan resmî Kemalizm ideolojisinden ayrılıyordu. Atsız, Atatürk'ü övmekle birlikte, cumhuriyetçiliğe ve getirilen bütün o yeni rejime büyük bir inancı yoktu. Bu, onun Osmanlı Devleti'ni tercih ettiği anlamına gelmez. Kanısınca Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'nun devamıydı, ikisi aynı devlettir. Değişen tek şey siyasi rejimdi. Ona göre her şeyin üstünde olan millî devlettir yoksa devletin siyasi yapısı değil.

Artık Atsız gibi saf Türkçüler bulmak olanaksızdır çünkü Türk milliyetçiliği daha seçmeci olmuş ve içine İslamcılık ile Yeni Osmanlıcılık sızmıştır.⁷³ Böyle bir ideolojik seçmeciliğin izleri, sloganlarına ve söylemine İslami sembolleri dahil eden ve Atsız'ın partiyi desteklemekten vazgeçmesine neden olan Milliyetçi Hareket Partisinin ideolojisinde bulunabilir. Her zaman olduğu gibi bugün de Milliyetçi Hareket Partisi içinde Atsız'ın etnik milliyetçiliğini destekleyen figürler vardır ama Parti'nin ideolojisini bir Türk-İslam sentezi olarak betimlemek daha doğrudur -terim ilk kez İbrahim Kafesoğlu tarafından dile getirilmiştir. Öyle görünmektedir ki hem İslamiyet

70 Atsız, *Türk Ülküsü*, 56-57, 133.

71 Atsız, *Makaleler III*, 52.

72 Atsız, *Makaleler II*, 249-250, 278.

73 Süleyman Seyfi Ögün, *Mukayeseli Sosyal Teori ve Tarih Bağlamında Milliyetçilik* (İstanbul: Alfa, 2000), 150.

hem de Türkçülük bu ideolojinin çelişik olsa da anlamlı parçalarıdır.

Atsız'ın ölümünden neredeyse 20 yıl sonra, kendisi gibi Türkçü olan hasmı Reha Oğuz Türkkan, Atsız'ın hayal ettiği *Türk*'ün geçmişte hiç var olup olmadığı veya bugün var olup olmadığı biçiminde retorik bir soru ortaya attı.⁷⁴

Hüseyin Nihal Atsız, bir idealistti ve fikirlerini sonuçlarına aldırmaksızın savunma cesaretini gösterdi. Yaşamı boyunca aynı fikirleri belki çok ufak sapmalarla aktardı. Bu durum hapse atılmasına ve akademik görevlerinden alınmasına neden oldu. İnançlarında samimiydi ve onlardan caymadı. Görüşlerinin aşırılığın halkın büyük kısmı tarafından benimsenmesini engelledi. Özellikle romanları edebî değer taşımalarına rağmen Atsız'ın adı, ideolojisini akla getirdiğinden ılımlı entelektüeller tarafından okunmaları olanaksızlaşmaktadır. Atsız'ın milliyetçi çevreler dışında pek fazla tanınmamasının nedeni budur.

Kaynakça

Akpınar, Turgut. “Sadri Maksudi Arsal”. *Tarih ve Toplum* 27, sy. 162 (1997): 57.

Berkes, Niyazi. *Unutulan Yıllar*. İstanbul: İletişim, 1997.

Engin Oba, Ali. *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu*. Ankara: İmge, 1994.

Georgeon, François. *Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri, Yusuf Akçura (1876-1935)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996.

Gökalp, Ziya. *Kızıl Elma*. İstanbul: Toker, 1995.

Gökalp, Ziya. *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: İnkılap, 1994.

Gökalp, Ziya. *Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak*. İstanbul: Toker, 1988.

Körüklü, Refet ve Yavan Cengiz. *Türkçülerin Kaleminden Atsız*. İstanbul: Türk

74 Cengiz Mete, *Atsız ve Türk Ülküsü* (İstanbul: Kamer, 1994), 107.

Dünyası Araştırma Vakfı, 2000.

Kushner, David. *The Rise of Turkish Nationalism 1876-1908*. Londra: Cass, 1977

Landau, Jacob. *Jews, Arabs, Turks. Selected Essays*. Kudüs: Magnes Press, 1993.

Landau, Jacob. *Pan-Turkism: From Irredentism to Cooperation*. Londra ve Bloomington: Indiana University Press, 1995.

Lewis, Bernard. *The Middle East: 2000 Years of History from the Rise of Christianity to the Present Day*. Londra: Weidenfeld, 1995.

Nihal Atsız, Hüseyin. *Çanakkale'ye Yürüyüş: Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri*. İstanbul: İrfan, 1997.

Nihal Atsız, Hüseyin. *İçimizdeki Şeytan*. İstanbul: İrfan, 1992.

Nihal Atsız, Hüseyin. *Makaleler II*. İstanbul: İrfan, 1992.

Nihal Atsız, Hüseyin. *Makaleler III*. İstanbul: İrfan, 1992.

Nihal Atsız, Hüseyin. *Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: İrfan, 1992.

Nihal Atsız, Hüseyin. *Türk Tarihinde Meseleler*. İstanbul: İrfan, 1997.

Nihal Atsız, Hüseyin. *Türk Ülküsü*. İstanbul: İrfan, 1992.

Mete, Cengiz. *Atsız ve Türk Ülküsü*. İstanbul: Kamer, 1994.

Mumcu, Uğur. *40'ların Cadı Kazanı*. Ankara: Tekin, 1992.

Öner, Sakin. *Nihal Atsız*. İstanbul: Toker, 1988.

Özbek, Nadir. "Zeki Velidi Togan ve Türk Tarih Tezi". *Toplumsal Tarih* 8, sy. 45 (1977): 21.

Özden, Mustafa. "Atsız ve 1944 Irkçılık-Turancılık Olayı". *Türk Dünyası Tarih Dergisi* 21, sy. 122 (1977): 22-23.

Özden, Mustafa. “Ölümünün 21. Yıldönümünde Kuşaklara Öncü Olmuş Büyük Önder: H. Nihal Atsız”. *Türk Dünyası Tarih Dergisi* 21, sy. 121 (1997): 46.

Özden, Mustafa “Ölümünün 21. Yılında Büyük Türkçü Nihal Atsız”, *Türk Dünyası Tarih Dergisi* 21, sy 123 (1997): 9.

Seyfi Öğün, Süleyman. *Mukayeseli Sosyal Teori ve Tarih Bağlamında Milliyetçilik*. İstanbul: Alfa, 2000.

Süreyya Aydemir, Şevket. *İnkılap ve Kadro*. İstanbul: Remzi, 1990.

Atsız'dan Adile Ayda'ya Mektuplar. (Ankara: yayımcısız, 1988).

İrkçılık-Turancılık. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1944.